

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **118871** (13) **U**

(51) МПК (2017.01)

G21F 9/20 (2006.01)**G21C 17/00****G01T 1/36** (2006.01)**G01T 1/169** (2006.01)МІНІСТЕРСТВО
ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ
УКРАЇНИ**(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ**(21) Номер заявки: **u 2017 03090**(22) Дата подання заявки: **03.04.2017**(24) Дата, з якої є чинними
права на корисну
модель: **28.08.2017**(46) Публікація відомостей
про видачу патенту: **28.08.2017, Бюл.№ 16**

(72) Винахідник(и):

Желтоножський Віктор Олександрович
(UA),**Желтоножська Марина Вікторівна (UA),**
Куліч Надія Владиславівна (UA),
Бондарьков Дмитро Михайлович (UA)

(73) Власник(и):

ІНСТИТУТ ЯДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНИ,

просп. Науки, 47, м. Київ, 03680 (UA)

**(54) СПОСІБ РОЗРАХУНКУ КОНЦЕНТРАЦІЇ АКТИВНОСТІ РАДІОЛОГІЧНО ВАЖЛИВИХ РАДІОНУКЛІДІВ
У РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДАХ У ТИМЧАСОВИХ СХОВИЩАХ АЕС ВІДПОВІДНО ДО АКТИВНОСТІ
НУКЛІДУ ⁶⁰Co**

(57) Реферат:

Спосіб розрахунку концентрації активності радіологічно важливих радіонуклідів у радіоактивних відходах у тимчасових сховищах АЕС відповідно до активності нукліду ⁶⁰Co характеризується тим, що для його визначення вимірюються концентрації активностей різних радіонуклідів у контрольному зразку α -, β -, γ -спектроскопією та їх співвідношення до ⁶⁰Co. Активність ізотопу в інших ємностях з РАО оцінюється за формулою:

$$A_i = A_{60Co} \cdot k_i \cdot m_i, (1)$$

де:

 A_i - активність ізотопу, що визначається, в РАО; A_{60Co} - виміряне значення питомої активності ⁶⁰Co ;

k_i відношення питомої активності i-го ізотопу до питомої активності ⁶⁰Co визначене емпіричним шляхом для контрольного зразка в лабораторії,
 m - маса РАВ, що надходять на зберігання. Сумарна радіоактивність контейнера з відходами визначається як сума активностей всіх ізотопів:

$$A_{\Sigma} = \sum_{i=1}^n A_i, (2)$$

де:

 A_i - активність i-того ізотопу в РАО, $i=1...n$ - число радіонуклідів, що визначаються в РАВ.

UA 118871 U

Корисна модель належить до визначення радіоактивності в технологічних відходах АЕС. На даний час всі реактори енергоблоків діючих АЕС є джерелом значної кількості радіоактивних відходів (РАВ), тому отримання достовірних даних про ізотопний склад і активності РАВ є надзвичайно актуальним. Передумовою для передачі на захоронення є відповідний опис, класифікація і декларування РАВ. До цього належить і зазначення загальної, зумовленої специфікою радіонуклідів, активності РАВ, що визначається для всіх радіологічно важливих радіонуклідів у залежності від умов зберігання.

У різноманітних радіоактивних відходах присутня велика кількість ізотопів. Для визначення їх активності необхідно застосовувати велику кількість методик, у тому числі і радіохімічних. При цьому точність визначення ряду ізотопів досить низька. Похибка визначення активності радіонуклідів ^{14}C , ^{55}Fe , ^{60}Co , ^{90}Sr , ^{94}Nb , $^{134,137}\text{Cs}$, $^{154,155}\text{Eu}$, як правило, не перевищує 10 % і помітно збільшується, якщо вклад нукліда в загальну активність менше 1 %. Похибка визначення $^{94\text{m}}\text{Nb}$ становить 15 %. Похибка визначення ^3H , ^{14}C , $^{59,63}\text{Ni}$ приблизно 30 %. Альфа-випромінюючі ізотопи ^{238}U , ^{234}U , $^{239+240}\text{Pu}$, ^{238}Pu визначаються з похибкою ~ 30 %. Похибка визначення ^{235}U може досягати 100 %. До того ж використання всіх цих методик значно підвищує витрати на дослідження не менше ніж на два порядки у порівнянні з методами гамма-спектроскопії.

Задача корисної моделі полягає у визначенні загального змісту радіоактивності РАВ, що утворюються при експлуатації АЕС, нами проведено вимірювання вмісту γ , β і α -радіонуклідів в рідких (РРВ) і твердих (ТРВ) радіоактивних відходах Південно-Української атомної електростанції (ПУАЕС).

Поставлена задача вирішується тим, що спектри γ -променів вимірювалися на антикомptonівському спектрометрі, який має вхідне берилієве вікно і Ge-детектор з ефективністю реєстрації 20 % в порівнянні з NaI (TI) - детектором розмірами 3"x3". Оскільки розпад ряду ядер відбувається електронним захопленням (^{55}Fe , ^{108}Ag) або процесом внутрішньої конверсії γ променів ($^{93\text{m}}\text{Nb}$) нами були проведені вимірювання характеристичного випромінювання, що супроводжує захоплення або процес внутрішньої конверсії на K-оболонці. Вимірювання виконувалися на спектрометрі з Ge-детектором, що має тонке вхідне берилієве вікно і об'єм 1 см³. Вимірювання ^{90}Sr виконувалися по нерадіохімічній методиці на β -спектрометрі з NaI (TI) - детектором товщиною 1 мм. На цьому ж спектрометрі виконувалися вимірювання β -випромінювачів після радіохімії.

На фіг. 1 і 2 наведено зведені діаграми результатів вимірювань концентрації активностей радіоактивних ізотопів у зразках ТРВ та РРВ, виміряні безпосередньо на ПУАЕС.

Порівняльний аналіз активностей твердих і рідких радіоактивних відходів демонструє їх помітні відмінності. У РРВ найбільш істотну частку становлять ізотопи ^{134}Cs і ^{137}Cs , в ТРВ - ^{51}Cr і ^{90}Sr . Частка ^{60}Co істотна і приблизно однакова в обох видах РАВ.

У той же час з фігур є очевидною узгоджена зміна концентрації багатьох ізотопів як в ТРВ так і в РРВ. ^{60}Co і ^{137}Cs є компонентами, що добре спостерігається у всіх пробах.

Зміст цих нуклідів є визначальним практично для всіх зразків.

Питомі концентрації ^{60}Co і ^{137}Cs добре корелюють з питомими концентраціями більшості інших радіонуклідів.

Ми пропонуємо спосіб розрахунку концентрації активності радіологічно важливих радіонуклідів в РАВ по вимірюванню активності нуклідів ^{60}Co , ^{137}Cs .

^{60}Co і ^{137}Cs легко вимірюються різними спектрометрами: як найпростішим NaI (TI), так і стандартним напівпровідниковим спектрометром.

^{60}Co і ^{137}Cs мають різне походження: ^{60}Co - це активність, наведена в результаті опромінення нейтронами, а ^{137}Cs - може з'явитися тільки як продукт поділу.

Вимірюючи активність ^{60}Co і ^{137}Cs , можна контролювати основну частину радіологічно значимих ізотопів по кореляційним співвідношенням.

За співвідношенням ^{60}Co і ^{137}Cs можна визначити чи є дані РАВ звичайними експлуатаційними відходами. Співвідношення $A_{\text{Co-60}} / A_{\text{Cs-137}}$ повинно бути постійним. Для радіоактивності в технологічних відходах ПУАЕС отримано наступне співвідношення:

$$A_{\text{Co-60}} / A_{\text{Cs-137}} = 0,277 \pm 0,033 \quad (1)$$

де $A_{\text{Co-60}}$ і $A_{\text{Cs-137}}$ - питомі активності ^{60}Co і ^{137}Cs відповідно.

Відхилення від рутинного співвідношення $A_{\text{Co-60}} / A_{\text{Cs-137}}$ вказує на можливість виникнення аварійної ситуації і потребує додаткових досліджень.

Аналіз проведених вимірювань дозволяє розробити спосіб розрахунку концентрації радіологічно важливих радіонуклідів в РАВ по вимірюванню активності нукліду ^{60}Co .

У контрольному зразку методами радіоспектрометрії визначаються активності різних радіонуклідів і їх співвідношення до питомих активностей ^{60}Co і ^{137}Cs , тобто коефіцієнти кореляції для кожного радіонукліда. З огляду на те, що співвідношення ^{60}Co і ^{137}Cs є константою, активність ізотопу в інших ємкостях з РАВ оцінюється за формулою:

$$A_i = A_{60\text{Co}} \cdot k_i \cdot m_i, \quad (2)$$

де A_i - активність ізотопу, що визначається, в РАВ; $A_{60\text{Co}}$ - виміряне значення питомої активності ^{60}Co , k_i відношення питомої активності i -го ізотопу до питомої активності ^{60}Co ; визначається емпіричним шляхом для контрольного зразка в лабораторії, m - маса РАВ, що надходять на зберігання.

Сумарна радіоактивність контейнера з відходами визначається як сума активностей всіх ізотопів:

$$A_{\Sigma} = \sum_{i=1}^n A_i \quad (3)$$

де A_i - активність ізотопу, що визначається, в РАВ, $i=1...n$ - число радіонуклідів, що визначаються в РАВ.

Спосіб вимірювання концентрації радіонуклідів в РАО базується на вимірюванні концентрації різних радіонуклідів у контрольному зразку α , β , γ -спектроскопією і визначенні співвідношення цих радіонуклідів до ^{60}Co . У всіх інших зразках РАВ за допомогою NaI (TI) - спектрометра визначається концентрація ^{60}Co , і використовуючи співвідношення концентрації різних радіонуклідів до ^{60}Co в контрольному зразку визначається концентрація інших основних радіонуклідів в РАВ та сумарна активність.

Перелік фігур

Фіг. 1. Зведена діаграма результатів вимірювань концентрації радіоактивних ізотопів у зразках РРВ, кБк / кг.

Фіг. 2. Зведена діаграма результатів вимірювань концентрації радіоактивних ізотопів у зразках ТРВ, кБк / кг.

Джерела інформації:

1. Бондарьков М.Д., Максименко А.М., Вишневский И.Н., Желтоножский В.А., Желтоножская М.В., Садовников Л.В., Ильичев С.В., Боярищев В.В. / Радиоактивность в технологических отходах АЭС / Известия РАН. Серия физическая, 2009. - Т.73. № 2. - С. 279-282.

ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

Спосіб розрахунку концентрації активності радіологічно важливих радіонуклідів у радіоактивних відходах у тимчасових сховищах АЕС відповідно до активності нукліду ^{60}Co , який характеризується тим, що для його визначення вимірюються концентрації активностей різних радіонуклідів у контрольному зразку α -, β -, γ -спектроскопією та їх співвідношення до ^{60}Co , причому активність ізотопу в інших ємкостях з РАО оцінюється за формулою:

$$A_i = A_{60\text{Co}} \cdot k_i \cdot m_i, \quad (1)$$

де:

A_i - активність ізотопу, що визначається, в РАО;

$A_{60\text{Co}}$ - виміряне значення питомої активності ^{60}Co ;

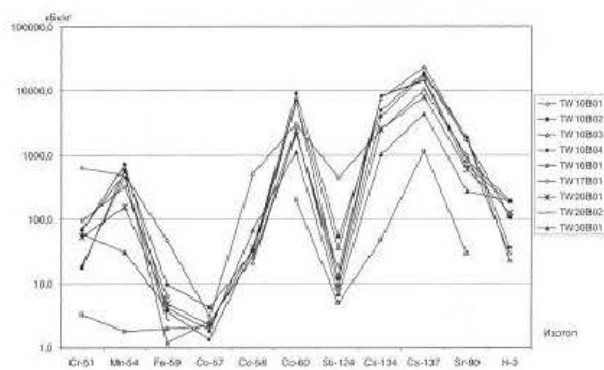
k_i відношення питомої активності i -го ізотопу до питомої активності ^{60}Co визначене емпіричним шляхом для контрольного зразка в лабораторії, m - маса РАВ, що надходять на зберігання, а сумарна радіоактивність контейнера з відходами визначається як сума активностей всіх ізотопів:

$$A_{\Sigma} = \sum_{i=1}^n A_i, \quad (2)$$

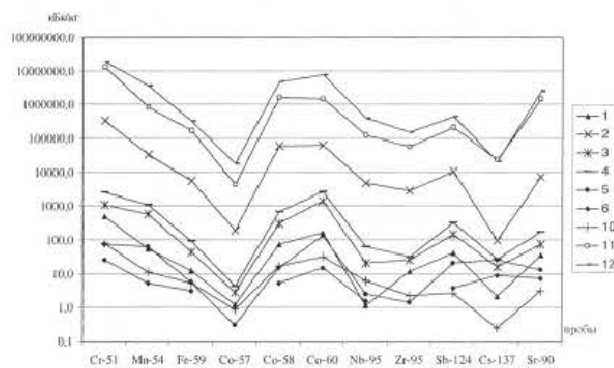
де:

A_i - активність i -того ізотопу в РАО,

$i=1...n$ - число радіонуклідів, що визначаються в РАВ.

Фиг. 1

Фиг. 2

Комп'ютерна верстка Л. Бурлак

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, вул. М. Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008, Україна

ДП "Український інститут інтелектуальної власності", вул. Глазунова, 1, м. Київ – 42, 01601